

BERGEN KOMMUNE

Haukeland skole

Plan for elever med lese- og skrivevansker, dysleksi

Planen beskriver Haukeland skoles rutiner for å sikre at elever med lese- og skrivevansker blir identifisert, får tilrettelagt opplæring og tilgang til nødvendige hjelpemidler – og at dette arbeidet blir gjort i samarbeid med elev og foreldre.

Hva er dysleksi?

Dysleksi er en språkbasert lærevanske, knyttet til språkets lydstruktur. Ofte brukes begrepet dysleksi synonymt med "spesifikke lese- og skrivevansker". Dysleksi kan være arvelig betinget, og det anslås at 3 til 5 % av alle elever i skolen har dysleksi.

Et tidlig tegn på dysleksi kan være vansker med å forstå rim eller lytte ut første og siste lyd i ord. Ved skolestart kan eleven ha problemer med å lære bokstaver og knytte bokstavsymboler til lyder. Leseutviklingen blir forsinket og leseferdighetene er gjerne markant svakere enn forventet ut fra elevens læringsevne. På senere klassetrinn kan symptomene være dårlig leseflyt og leseforståelse. Elever med dysleksi vil vanligvis også få vansker med staving og tekstproduksjon.

Lese- og skrivevansker, dysleksi, avdekkes via informasjon, observasjon og kartlegging.

Skolens arbeid med å avdekke lese- og skrivevansker, dysleksi

Haukeland skole kartlegger og registrerer alle elevers leseferdigheter systematisk. Vi følger opp leseutviklingen hos alle elever og setter raskt inn tiltak for de som trenger det. Foreldre og elever skal oppleve at skolen lytter og tar dem på alvor dersom eleven strever med lesing og skriving. En mislykket leseprosess kan få negative konsekvenser, både for elevens læring, motivasjon og selvbilde. Det er derfor viktig med tidlig innsats, slik at eleven opplever å få hjelp med sine lese- og skrivevansker og kontroll over egen læringssituasjon. Elever med dysleksi vil med god tilrettelegging og kompensierende hjelpemidler ha de samme forutsetninger for å lære som sine medelever.

Skolens pedagogiske utviklingsgruppe (PUG), bestående av rådgiver fra PPT, logoped, avdelingsledere og rektor drøfter bekymringer tilknyttet elevers lese- og skriveutvikling, og sikrer at ulike tiltak blir prøvd ut før videre henvisning til logoped og eventuelt PPT. Kontaktlærer deltar i PUG når en elevs utfordringer drøftes, og det innhentes alltid samtykke fra foresatte.

Haukeland skole benytter testverktøyet LOGOS til å kartlegge lese- og skrivevansker, avdekke dysleksi og utarbeide tiltak. Skolens logoped er LOGOS-sertifisert testleder og gjennomfører testingen, tolker resultatene og ferdigstiller rapporter. Elever kan testes med LOGOS fra 2. trinn og oppover, og elever bør retestes når de blir eldre.

Elever som har fått en dysleksidiagnose trenger ikke å retestes. Eleven gjennomfører LOGOS digitalt, alene sammen med testansvarlig, som presenterer oppgavene som kommer frem på dataskjermen. Elevene svarer både muntlig og velger svaralternativer på skjermen. For mer informasjon, se <https://logometrica.no/logos>

Skolen gjennomfører årlig kompetanseheving vedr. lese- og skrivevansker for lærerne (innen 1. oktober). Kompetansehevingen inneholder både informasjon om skolens rutiner vedr. lese- og skrivevansker, gjennomgang av planen for elever med lese- og skrivevansker og faglig oppdatering fra f.eks. PPT, Etat for skole, Dysleksi Norge osv. Det er avtalt kompetansehevingsdag med Dysleksi Norge den 13.08.2020.

Våren 2020 blir 2-4 lærere sertifisert for å kunne utføre LOGOS-testing.

Skoleåret 20/21 har skolen satt av 8 uketimer til systematiske «lesekurs» for elever som strever med lesing eller har lese- og skrivevansker.

Elevers rettigheter

Skolen har ansvar for å tilrettelegge for elever med lese- og skrivevansker, dysleksi.

Opplæringsloven § 1.3 gir alle elever rett til tilpasset opplæring, og §1.4 gir rett til tidlig innsats for elever på 1. – 4. trinn, som står i fare for å bli hengende etter i lesing og skriving. I enkelte tilfeller vil det være behov for å henvise eleven til PPT for å få en nærmere utredning i forhold til spesialundervisning iht. § 5.1 i Opplæringsloven.

Ved henvisning til PPT er det skolen som vanligvis henviser i samråd med foresatte, men foresatte kan også kontakte PPT på eget initiativ og be om en sakkyndig vurdering.

Elever med spesifikke lese- og skrivevansker, dysleksi, med et dokumentert behov for PC eller nettbrett til skolearbeid i grunnskolen, kan få et tilskudd fra NAV på 3 200 kroner til kjøp av PC eller nettbrett. Les mer på [NAV's nettsider](#).

Rettighetskort til eleven

Dysleksi Norge har laget et rettighetskort som elever kan legge frem for nye lærere, vikarer eller andre, slik at alle blir minnet om hvordan man tilrettelegger for en som har dysleksi. Kortet må tilpasses den enkelte elev.

Rettighetskort

Jeg har dysleksi, og dette er mine rettigheter:

Jeg har rett til å bruke PC med lese- og skrivestøtteprogram i alle skriftlige arbeider

Jeg har rett til å få lydbøker eller digitale lærebøker i alle fag

Jeg har rett til utvidet tid på prøver

Jeg har rett til å få oppgaver lest opp for meg ved prøver

Jeg har rett til å levere muntlige prøver

Jeg har rett til å få tilpassede lekser

Jeg trenger ikke å lese ukjent tekst høyt i klassen

Skolens rutiner for å avdekke dysleksi

Hva skal skolen gjøre?	Hvem?	Når?
Samle informasjon om elevenes språklige utvikling fra barnehagene	Avdelingsleder	Våren før skolestart
Avdelingsleder og lærerne på 1. trinn deltar på kommunens kompetansesamling med tema «Tidlig innsats i lesing og skriving»	Avdelingsleder Lærerne på 1. trinn	Høsten på 1. trinn
Innhente opplysninger fra foresatte om språkvansker og eventuelle lese- og skrivevansker hos barnet	Kontaktlærer	Førstesamtalen med kontaktlærer på høsten 1. trinn
Drøfte lese- og skriveutviklingen med foresatte	Kontaktlærer / foresatte	Fortløpende ved behov
<p>Observasjon av leseutviklingens progresjon i undervisningen for å oppdage elever som trenger tettere oppfølging, og igangsette og systematisk prøve ut tiltak som f.eks.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Språkleker - Rim og regler - Lek med lyder, bokstaver og ord - Skape interesse for lesing, både i bøker og på digitale plattformer - Bruke digitale ressurser og utvikle digitale ferdigheter <p>I tillegg er det fokus på direkte undervisning og tydelig struktur, læringsstrategier og kunnskap om egen læring, godt læringsmiljø og gode relasjoner.</p>	Kontaktlærer Logoped	Fra høsten på 1. trinn
Kartleggingsprøvene i lesing (UDIR) gjennomføres årlig på våren i 1. – 3. trinn og elever retestes tidlig høst, med samme test, for å kunne måle progresjon i leseutviklingen.	Kontaktlærer	Våren på 1. - 3. trinn
Kompetanseheving om dysleksi for alle lærere	PUG	Innen 1. oktober
Gjennomgang av interne rutiner vedr. dysleksi	PUG	Innen 1. oktober

Hva blir gjort ved mistanke om dysleksi?	Hvem?	Når?
Dersom resultatene viser bekymring, blir foresatte kontaktet, og det foreslås videre drøfting i pedagogiske utviklingsgruppe (PUG)	Kontaktlærer Foresatte	Etter kartleggingsprøvene
Dersom foresatte samtykker til videre drøfting i skolens PUG, leveres utfylt samtykkeerklæring (se vedlegg) PUG v/ rektor.	Kontaktlærer Foresatte	Etter at resultatene på kartleggingsprøvene er drøftet med foresatte
Involvere eleven etter avtale med foresatte	Kontaktlærer	Etter avtale med foresatte
Drøfte elever med vansker tilknyttet lesing og skriving i PUG, avtale videre utprøving av tiltak eller henvisning til logoped for videre kartlegging. Foresatte kan delta i drøftingen.	PUG og evt. foresatte	Etter henvisning til PUG
Referat fra PUG med tiltak for opplæringen i skolen, forslag til hva som kan gjøres hjemme, samt tidspunkt for evaluering.	PUG	Etter drøfting i PUG

Hva blir gjort ved henvisning til logoped?	Hvem?	Når?
Henvisningsskjema til logoped (se vedlegg) fylles ut og leveres rektor.	Foresatte Kontaktlærer	Etter drøfting i PUG
Foresatte får informasjon om tidspunkt og organisering av videre kartlegging, og dersom foresatte ønsker det, vil logoped ta kontakt for videre samarbeid og informasjon om kartleggingen og evt. LOGOS-testen.	Kontaktlærer / Logosertifisert lærer / logoped	Før kartlegging
Kartlegging av elevens lese- og skrivevansker med ulike språktester og LOGOS	Logosertifisert lærer / logoped	Avtalt tidspunkt
Rapport utarbeides med resultater fra kartleggingen. Rapporten angir også om eleven har lese- og skrivevansker/dysleksi, aktuelle tiltak og forslag til kompenserende hjelpemidler.	Logosertifisert lærer / logoped	Etter kartlegging
Kartleggingsrapporten tilbakemeldes til eleven, foresatte, kontaktlærer og avdelingsleder, slik at det er felles forståelse for innhold og konklusjon.	Logosertifisert lærer / logoped	Etter at kartleggingsrapporten er utarbeidet
Det utarbeides handlingsplan i samarbeid med elev og foresatte, som beskriver og tidfester mål og tiltak (målbare kriterier for å kunne evaluere progresjon) for det videre arbeidet med lese- og skrivevanskene.	Kontaktlærer	Etter at kartleggingsrapporten er tilbakemeldt

<p>Evaluering av mål og tiltak som er beskrevet i handlingsplanen, og utarbeiding av ny handlingsplan for neste avtalte periode. En periode vil være avhengig av elevens utvikling, og kan f.eks. være 3 måneder, ½ år eller et skoleår.</p>	<p>Kontaktlærer Foresatte Elev</p>	<p>I en egen samtale (ikke i utviklingssamtalen)</p>
<p>PUG følger opp skolens kartleggingsarbeid og handlingsplanene til elever med dysleksi.</p>	<p>PUG</p>	<p>I faste samarbeids- møter hver 2. uke</p>

Eksempel på tiltak ved dysleksi (individuelle tiltak beskrives i kartleggingsrapport)

- Lesekurset «Lese bedre» med tilpasset innhold iht. tiltak i kartleggingsrapporten.
- Tilpassede lekser og ulike innleveringsmåter.
- Tilpasse lesestoff med økt skriftstørrelse.
- Tilgang til PC/Chromebook i undervisningen.
- Innføringskurs i bruk av digitale verktøy som spesifiseres i elevens handlingsplan.
- Trinnets lærebøker som lyd- og digitale lærebøker.
- Opplæring i «touch»-metoden.
- Bruke lese- og skrivestøtteprogram
  - o Finne riktig skrivemåte av enkeltord
  - o Sjekke rettskrivning i hele tekster
  - o Få enkeltord lest opp
  - o Få hele tekster lest opp fra nett
  - o Få hele tekster lest opp fra ark
  - o Kan bruke ordprediksjon i skrivearbeid
  - o Kan bruke stavekontroll i skrivearbeid
  - o Kan slå opp ord i ordbok
- Bruke talesyntese til skriving og digital opplesing av tekst
- Bruke Aski Raski til intensiv lesetrening
- Støtte til å søke NAV om evt. utstyr og programvare, les mer på NAV's nettsider

For elever med dysleksi må undervisningen ta hensyn til:

- Mer tid og flere repetisjoner.
- Gjentatte opplevelser av mestring gir motivasjon.
- Tilpasse metoder og innhold slik at de blir meningsfulle, interessante og relevante.
- Skille mellom det å øve på å lese og å skrive, og det å få tilgang til ny faglig kunnskap og å vise hva en kan faglig.
- Undervisningen må inneholde aktiviteter som ivaretar elevens selvbestemmelse.
- Tiltakene må kunne tilpasses læreplanens formål.
- Undervisningen må føre til at elevene tilegner seg gode strategier for ordavkodning og utvikler strategier for forståelse av tekster.

Konfidensielt

Samtykkeerklæring

Navn: _____

Født: _____

En samtykkeerklæring er nødvendig når skolen skal samarbeide med det kommunale tjenestetilbudet vedr. eleven, og når det er behov for utveksling av taushetsbelagte opplysninger for å kunne yte en god og effektiv bistand til elevens beste.

Lovbestemmelse om taushetsplikt:

Forvaltningsloven § 13a nr. 1: «Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for dem som de direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker.»

Et informert samtykke innebærer at du:

- har fått informasjon om hvilke opplysninger som skal utveksles
- vet hvordan opplysningene skal brukes og konsekvensene av dette
- er kjent med at det ikke skal utveksles flere opplysninger enn det som er nødvendig
- er kjent med at du kan nekte at opplysninger om spesielle forhold utveksles, eller at spesielle fagmiljø eller enkeltpersoner får bestemte opplysninger.

Undertegnede er innforstått med og samtykker i at det i forbindelse med samarbeid om elevens faglige og sosiale utvikling innhentes, registreres og utveksles nødvendige taushetsbelagte opplysninger. Aktuelle samarbeidspartnere kan være PPT, BUP, skolehelsetjenesten og barnevernstjenesten. Jeg vet at jeg når som helst kan trekke samtykket tilbake, helt eller delvis.

Samtykket gjelder i perioden: _____

Merknader til samtykket: _____

_____

Sted: _____

Dato: _____

Foresatte: _____

Samtykket er innhentet av: _____

BERGEN KOMMUNE

Haukeland skole

OPPMELDING TIL LOGOPED

Konfidensielt

Elevens navn: ..... Født:.....

Klasse: ..... Morsmål: .....

Foreldre/foresattes navn: .....

Adresse: .....

- Meldt for:
☐ Språkvansker	☐ Uttalefeil
☐ Lese/skrivevansker	☐ Nasalering
☐ Generelle lærevansker	☐ Stemmevansker
	☐ Stammetendenser

Nærmere opplysninger:

.....
.....
.....
.....

Tiltak som er prøvd i klassen:

.....
.....
.....
.....

Er eleven tidligere diagnostisert av logoped/spesialpedagog? .....

Er eleven tidligere meldt opp til PPT? .....

Er foreldre enig i at barnet blir undersøkt av logoped .....

Haukeland skole, ... (dato)

Kontaktlærer: .....

Foresattes underskrift: .....

Aktuell litteratur:

Dysleksi Norge <https://dysleksinorge.no/>

Logometrica (LOGOS) <https://logometrica.no/logos>

Faglige retningslinjer for kartlegging, utredning og oppfølging av elever med dysleksi
<https://dysleksinorge.no/wp-content/uploads/2017/08/faglige-retningslinjer-versjon-23.pdf>

Lyster, Solveig-Alma H. (2019). Elever med lese- og skrivevansker. Cappelen Damm AS.

Mossige, Margunn (2020). Lese- og skrivevansker. Teori og tiltak. Pedlex